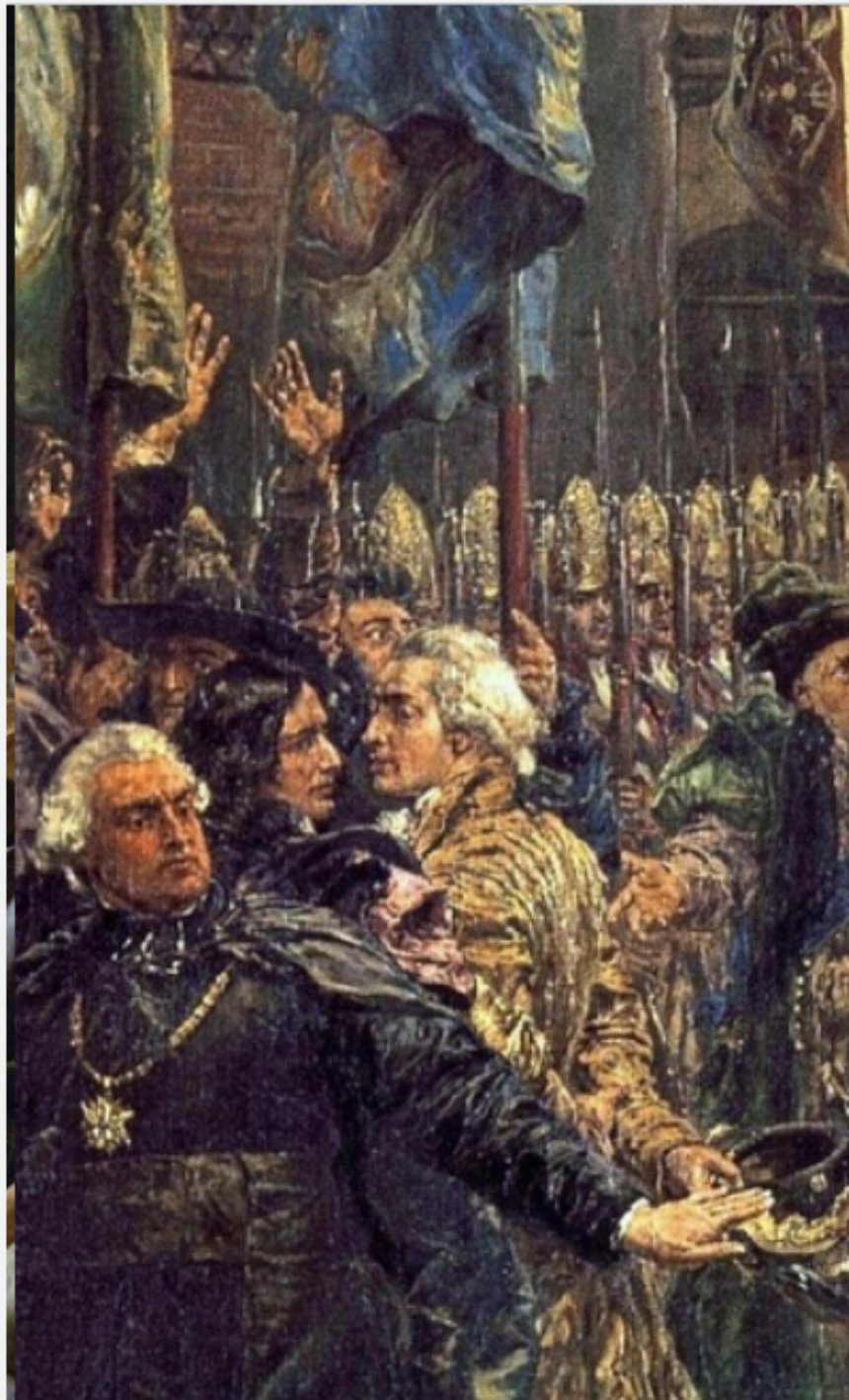

Epoka

OŚWIECENIE

- Podstawowe informacje o epoce (ramy czasowe, nazwa, filozofia)
- Sztuka
- Literatura i wzorce osobowe

OŚWIECENIE

Charakterystyka epoki

• Nazwa epoki

Termin Oświecenie odnosi do przetoku sytuacji politycznej XVIII-wiecznej Europy. Nazwa ta została rozpowszechniona przez Immanuela Kanta, który określił tę epokę jako “wyjście człowieka z niepełnoletności, w którą popadł z własnej winy”. Mianem niepełnoletności autor określa niezdolność człowieka do władania własnym rozumem. Charakter epoki, nastawionej na poznanie poprzez rozum, oddają również zamienne określenia: wiek filozofów czy wiek rozumu.

• Ramy czasowe epoki

W Europie	W Polsce
- Początek: lata 80. XVII wieku- opublikowanie rozpraw Isaaca Newtona - Koniec: 1789-1799- rewolucja francuska	- Początek: lata 40. XVIII w. - koniec: lata 20 XIX wieku- wydanie Ballad i Romansów przez Adama Mickiewicza

• Kluczowe pojęcia

- **Racjonalizm**- prąd filozoficzny i kulturowy epoki, postulujący rozum jako najważniejsze narzędzie ludzkiego poznania.
- **Empiryzm**- prąd filozoficzny który stanowi opozycję racjonalizmu Według jego założeń, narzędziem poznania powinno być doświadczenie.
- **Sensualizm**- pogląd filozoficzny głoszący, że wszelka wiedza pochodzi od wrażeń zmysłowych.
- **Utylitaryzm**- pogląd głoszący, że dążenie do zaspokojenia potrzeb jednostki jest moralne, jeśli przynosi pożytek ogółowi, zapewnia szczęście innym.
- **Deizm** - W myśli deizmu Bóg stworzył świat, ale nie ingeruje w jego dzieje. Wyznawcy ateizmu zaś uważali, że Boga nie ma wcale.

OŚWIECENIE

Charakterystyka epoki

• Filozofia

Empiryzm	Filozofia krytyczna	Powrót do natury	Liberalizm
• John Locke • człowiek rodzi się jako niezapisana karta • fundamentem poznania jest doświadczenie	• Immanuel Kant • poznanie rzeczy samej w sobie jest niemożliwe • przedmiot poznania dostosowuje się do osoby poznającej	• Jean-Jacques Rousseau • potępienie cywilizacji, nauki i postępu • człowieka oświeca serce i głos sumienia	• Wolter • nietolerancja religijna jest sprzeczna z wiarą chrześcijańską • celem życia powinno być naprawianie świata.

• Kultura i oświata

- **Mecenat królewski**- król **Stanisław August Poniatowski** odegrał ważną rolę w rozwoju kultury polskiej, obejmował opieką twórczość artystyczną i publicystyczną; organizował on słynne **obiady czwartkowe**, zrzeszające intelektualistów
- **czasopiśmiennictwo i publicystyka**- w epoce oświecenia nastąpił szybki rozwój prasy, między innymi "**Gazety Warszawskiej**" czy czasopisma "Monitor". Na łamach publicystyki autorzy tekstów i felietonów walczyli o tolerancję religijną, prawa mieszczan, edukację, poruszając tym samym aktualne, ważne dla społeczeństwa tematy.
- **Oświeceniowe instytucje nauki**: w czasie trwania wieku filozofów powstała między innymi nowoczesna szkoła średnia, kształcąca przyszłą elitę intelektualną **Collegium Nobillum**; pierwsza szkoła państwowa przygotowująca do służby wojskowej **Szkoła Rycerska**; oraz pierwsze w Polsce ministerstwo oświaty Komisja Edukacji Narodowej. Ważną rolę w edukacyjnym i kulturalnym życiu społeczeństwa odgrywała również **Biblioteka Żółkiewskich**.

OŚWIECENIE

Charakterystyka epoki

• Filozofia

Wzorzec/ antywzorzec	Charakterystyka	Przykład
Bohater oświeceniowy	- Racjonalista - wolny od przesądów - patrota, reformator, prawy obywatel	Król Stanisław August Poniatowski w satyrze "Do króla" Ignacego Krasickiego
Oświeceniowy sarmata	- Przywiązany do tradycji - patriota - otwarty na propozycje reform	Podkomorzy w <i>Powrocie pęta</i> Niemcewicza
bohater sentymentalny	- Wrażliwy, uczuciowy - melancholijny - zafascynowany naturą	Bohaterowie sielanki "Laura i Filon" Karpińskiego
Żona modna	- Bezkrytycznie naśladowuje zagraniczne trendy - żyje ponad stan - jej egzystencja polega na zabawie	Bohaterka satry "Żona modna" Krasickiego
Szlachcic sarmata	- Przeciwnik reform, konserwatysta - egoistyczny	Starosta Gadulski, bohater komedii <i>Powrót Pęta Juliana</i> Niemcewicza
Fircyk	- Powiera obce wzory - lekkomyślny - bezkrytycznie hotduje modzie	Tytułowy bohater Fircyka Franciszka Zabłockiego

• Cechy literatury

- Dydaktyczna**- uczy i bawi , wychowuje czytelnika
- propaguje nowe wzorce i postawy**- współuczestniczy w reformowaniu społeczeństwa i państwa, szerzy tolerancję religijną i otwartość na naukę
- krytyczna**- krytykuje feudalny porządek społeczny; głosi hasła dotyczące wolności człowieka

• Sztuka

Rokoko	Klasycyzm
• Motywy mitologiczne i dworskie • dzieła sztuki często miały charakter erotyczny • sztuka była nieodłącznie związana z kulturą dworską dążeniem do elegancji i przyjemności • inspiracje dalekim Wschodem • ozdobne detale- popularny motywrocaille przypominający muszlę • dynamiczna rzeźba • jasne, pastelowa kolorystyka • twórcy: Jan Piotr Norblin; Francois Boucher	• Symetria • naśladowanie wzorówantycznych w rzeźbie • delikatny światłocień • harmonia kompozycji statyczność • sceny mitologiczne lub historyczne • w architekturze reprezentacyjne gmachy, wille na planie prostokąta, kolumny i portyki • realizm i idealizm • twórcy: Jacques-Louis David, Antonio Canova, Bernardo Bellotto
	

• Nurty literatury

Klasycyzm	Sentymentalizm
• Odwoływanie się do wzorców i form antycznych • krytyka zacofania; propagowanie patriotyzmu • poruszane kwestie społeczne • styl poważny i retoryczny • stosowaność (decorum) • zasada trzech jedności	• Ukazywanie wewnętrznych przeżyć twórcy • związek z naturą • gatunki: sielanka, pieśń liryczna i religijna • idealizacja życia na wsi; religijność, duchowość